

ких цінностей. Визначальними тенденціями розвитку української історіографії стали методологічна переорієнтація пострадянських дослідників, прилучення їх до національних традицій української суспільно-політичної та історичної думки, утвердження нового бачення етногенезу українського народу, дослідження його національної ідеї, боротьби за волю в державну незалежність у контексті світової історії і політики глобалізації.

1990-ті роки – початок ХХІ ст. пов'язані не тільки з відродженням національних традицій, а й формуванням соборності української історичної думки та українознавчого пізнання як синтезу знань про Україну та українців. На засадах сучасної методології опрацьовується нова концепція історії України, її окремих регіонів, в тому числі і західноукраїнських земель, як невід'ємний компонент європейського і світового історичного процесу.

Запропонована періодизація дозволяє простежити як деякі загальні тенденції нарощування знань по даній проблемі так і виявити певні особливості, об'єктивні і суб'єктивні труднощі, характерні для кожного з означених періодів при вивченні складних суспільно-політичних процесів на західноукраїнських землях у 1939–1950-х рр.

1. Баран В.К. Україна 1950–1960 рр.: еволюція тоталітарної системи. – Львів: Ін-т українознавства І. Крип'якевича НАН України, 1996. – 448 с.
2. Веденєв Д.В., Биструхін Г.С. "Повстанська розвідка діє точно й відважно..." – К.: К.І.С., 2008. – 568 с.
3. Гомотюк О.Є. Злет і трагедія українознавства на зламі епох (90-ті рр., ХІХ – перша третина ХХ ст.) – Тернопіль: Екон. думка, 2007. – 552 с.
4. Калакура Я.С. Українська історіографія. – К.: Генеза, 2004. – 496 с.
5. Калакура Я.С. Українські історики на шляху до соборності національної історіографії // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Історія. – К., 2001. – Вип. 54. – С. 8-18.
6. Калакура Я.С. Історичні засади українознавства. – К.: МОНУ; Наук.–дослід. Ін-т українознавства, 2007. – С. 376-384.
7. Капелюшний В.П. Здобута і втрачена незалежність: історіографічний нарис української державності доби визвольних змагань (1917-1921 рр.). – К.: Олан, 2003. – 608 с.
8. Кононенко П.П. Українознавство. – К.: Либідь, 1996. – 384 с.
9. Коцур В. Історичні дослідження: упередження та об'єктивні оцінки (соціальні зміни і політичні процеси в Україні 1920-30-х рр.): історіографія. – К.: Наукова думка, 1998. – 506 с.
10. Коцур В.П., Коцур А.П. Історіографія історії України. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 519 с.
11. Кучерела М.М., Вісин В.В. Волинь: 1939-1941 рр. – Луцьк: Волин. обл. друк., 2005. – 486 с.
12. Мандрик М.В. Український геополітичний чинник у зовнішньополітичній стратегії зарубіжних країн: історичний контекст (кінець 1920-х – 1945 рр.). – К.; Чернівці: Книги – ХХІ, 2010. – 576 с.
13. Мишак І.М. Інкorporація та радянська західноукраїнських земель (1932 – початок 1950-х рр.): історіографія. – К.: Інст. законодав. ВР України, 2010. – 509 с.
14. Нагірняк О. Нариси з історії українознавства у Наддніпрянській Україні (остання чверть ХІХ – 1917 р.). – К.: ПП Сергічук М.І., 2007. – 652 с.
15. Розовик Д.Ф. Національно-культурне будівництво в Україні у 1917-1920 рр. – К., 2004.
16. Солдатенко В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія. – К.: Книга пам'яті України, 1997. – 416 с.
17. Ярош Б. Сторінки політичної історії західноукраїнських земель (30-50-ті рр. ХХ ст.). – Луцьк: Вежа, 1999. – 176 с.

Надійшла до редколегії 28.03.11

М. Хмуляк, асп.

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА Т. БЛЕРА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ "ОСОБЛИВИХ ВІДНОСИН" ІЗ США

У статті проаналізовано вплив "особливих відносин" із США на європейську політику Великої Британії за правління уряду Т. Блера.

The article is analyzed the influence of a "special relationship" with USA on Britain's European policy during Blair's government.

З приходом до влади лейбористського уряду Т. Блера розпочався новий етап у відносинах Великої Британії та Європейського Союзу (далі ЄС). Новий прем'єр виступив за конструктивну співпрацю з ЄС і поставив за мету відігравати в ньому керівну роль, хоча пріоритетними і надалі залишалися "особливі відносини" з США.

В історіографічному плані дана проблема не є достатньо дослідженою, хоча зустрічаються окремі праці українських вчених С. Пик, С. Толстова, Н. Яковенко, І. Бурнашова, В. Крушинського, О. Неприцького та інших, де розглянута низка аспектів європейської політики та вплив на неї "особливих відносин" Великої Британії та США [10, 11, 12, 6, 8]. Проте основна увага вчених зосереджена на процесі становлення та розбудови ЄС.

Російська історіографія представлена працями С. Перегудова, Н. Капітонової, О. Громико та інших, в яких висвітлено специфіку стратегічного курсу Великої Британії в Європі, зокрема її політичної і військової залежності від основного партнера з НАТО-США [9, 4]. Однак, слід зазначити, що як у російській, так і в українській історіографії недостатньо досліджено вплив "особливих відносин" з США на європейську політику Великої Британії.

Ще до парламентських виборів 1997 р. керівництво лейбористів визнало, що Велика Британія має відігравати провідну роль у ЄС. Відразу після перемоги на виборах лейбористи сформулювали засади власної європейської політики, покликаної вивести відносини з ЄС із кризового стану, що виник через особливу позицію уряду консерваторів у питаннях поглиблення інтеграційного процесу [19].

Неодмінними атрибутами Великої Британії у європейській політиці було досить обережне ставлення до

інновацій, а також прагнення пригальмувати інтеграційні процеси. Проте, кардинально протилежна картина спостерігалася у сфері спільної європейської політики в області безпеки та оборони, де Велика Британія, яка протягом тривалого часу була найбільшим супротивником включення воєнних питань до компетенції ЄС, перетворилася в одного з найбільш активних її захисників.

Після своєї перемоги лейбористи взяли курс на відновлення відносин з ЄС. Новий уряд виступив за конструктивну співпрацю з ЄС і знову поставив ціль відігравати в ньому керівну роль. Т. Блер заявив, що Великій Британії не потрібно обирати між США та Європою: активна роль в ЄС укріпить "особливі відносини" з США і навпаки, укріплення відносин з ними буде сприяти посиленню британських позицій в Європі [20].

Т. Блер розглядав Європу як одного з партнерів поряд зі Сполученими Штатами. В цьому сенсі зовнішня політика Т. Блера була зорієнтована на активну участь Великої Британії у формуванні "другої опори" ЄС – Спільної зовнішньої політики та політики безпеки та підтримку позиції французького президента Ж. Ширака щодо створення європейських збройних сил, незалежних від США [12, с. 28].

З наближенням парламентських виборів 2001 р. протистояння двох провідних партій загострилось: лейбористи звинувачували торі в тому, що вони штовхають країну до виходу з ЄС, а консерватори запевняли, що правляча партія сприяє створенню європейської наддержави. Перебільшенням грішили обидві сторони. Насправді прихильників виходу Великої Британії з ЄС в консервативній партії була меншість.

Вже через місяць після парламентських виборів на саміті ЄС в Амстердамі був підписаний договір, згідно

якого Лондон взяв на себе єдині для держав ЄС норми по умовам праці та заробітній платні. Разом з тим Велика Британія знову виступила за збереження права вето у питаннях зовнішньої та оборонної політики ЄС, бюджету, податків [11, с. 28]. Країна не приєдналась до Шенгенської угоди і таким чином зберегла особистий контроль за своїми кордонами, видачею віз, імміграційною політикою і наданням притулку. Як наголошував сам Т. Блер, "голос Великої Британії був почутий в Амстердамі тому, що вперше за багато років її представляв єдиний уряд, який мав чіткі європейські орієнтири".

Одною з найбільш складних проблем для лейбористського уряду було ставлення до економічного та валютного союзу [1, с. 18]. Висловивши непохитні наміри приєднатися до єврозони, уряд і надалі не раз переносив термін проведення референдуму з даного питання. У результаті він не був проведений і протягом наступних термінів правління лейбористів.

З приходом до влади лейбористський уряд сформулював п'ять критеріїв готовності Великої Британії прийняти єдину валюту. З точки зору міністерства фінансів головна причина неучасті Великої Британії в євразоні полягала в тому, що до цих пір не склались сприятливі економічні умови для такого кроку [22]. Велика Британія зайняла вичікувальну позицію, так як всі опитування громадської думки свідчили про яскраве переважання в країні євроскептичних настроїв [5, с. 377].

Ще під час британського головування в ЄС, що тривало протягом першого півріччя 1998 р., британським прем'єром було зазначено: "Ми...намагаємось відіграти повну роль в визначенні Європи майбутнього...наше головування показало, що ми можемо це зробити" [17]. Суттєвим відходом від позицій попереднього консервативного уряду була ініціатива Лондона з питання воєнного значення ЄС. Потребуючи підкріплення своїх планів на роль лідера в умовах переходу більшості країн ЄС на єдину валюту, Т. Блер виступив на саміті у м. Портшах (Австрія) у жовтні 1998 р. з пропозицією про формування оборонної складової в ЄС [1, с. 72]. У грудні того ж року на зустрічі з президентом Франції в Сен-Мало була прийнята англо-французька декларація, в якій підкреслювалась необхідність в наділенні ЄС функціями в області оборони і містився заклик створити спеціальний військовий контингент, який міг би самостійно діяти в критичних ситуаціях. Лондон також висловив готовність вступити в єврокорпус [18].

Проте подальша дискусія про створення "європейської оборонної ідентичності" показала, що Т. Блером в значній мірі керував намір отримати можливість впливати на політику ЄС в області оборони "зсередини", у відповідності з британськими інтересами і не допустити послаблення НАТО. Велика Британія прагнула уникнути конкуренції між ЄС та США в питаннях гарантування безпеки в Європі. Британські офіційні представники послідовно проводили думку про те, що створення "європейської оборонної ідентичності" розглядається Лондоном як посилення європейської складової НАТО, а остання залишається опорою безпеки ЄС.

У результаті тиску на Велику Британію зі сторони США, слово "армія" в дискусіях на цю тему було замінено на "європейські сили швидкого реагування". Як наслідок, у процесі підготовки до саміту в Ніцці, який пройшов в грудні 2000 р., і на самому саміті проявились суттєві розбіжності між Британією та Францією, яка виступала за те, щоб європейські військові сили були незалежними і діяли автономно від НАТО. Лондон чинив опір намірам Парижу створити в ЄС авангард країн, які готові до поглибленої співпраці у воєнній сфері. Зусиллями британської сторони у заключному документі са-

міту було зафіксовано, що європейські військові сили будуть використовуватись тільки у випадку неучасті НАТО в урегулюванні тієї чи іншої кризи. Таким чином, виступивши ініціатором створення європейських сил швидкого реагування, Велика Британія звела їх компетенцію до гуманітарних та миротворчих функцій. На нашу думку, така політика Великої Британії пояснювалась тісними відносинами уряду Т. Блера з американським президентом Дж. Бушем та небажанням британського прем'єра протистояти американським планам у Європі.

Прийняте в Ніцці рішення – розширення ЄС, реформа системи прийняття рішень у Європейській Раді, збереження за Великою Британією права вето в питаннях оподаткування і соціального забезпечення, підтвердження верховенства НАТО в питаннях оборони у зв'язку зі створенням європейських сил та ін. – були сприятливими для Лондона і подавались в пресі як перемога британської дипломатії. Разом з тим, Т. Блеру прийшлося змиритись з позбавленням Британії права вето ще в 29 питаннях, у результаті чого більше 80 % рішень в ЄС стали прийматись кваліфікованою більшістю [6, с. 171].

Велика Британія взяла також участь в підготовці проекту Європейської Конституції, яка мала ознаменувати перехід ЄС на нову ступінь розвитку з врахуванням приєднання до нього 10 нових країн [15]. У процесі роботи Європейського Конвенту, в період з лютого 2002 по червень 2003 р. представники лейбористського уряду жорстко відстоювали британські інтереси. Так, Велика Британія виступила проти будь-якого згадування терміну "федеративний" в тексті Конституції, аж до погрози застосування вето на міжурядовій конференції, а також проти терміну "Сполучені Штати Європи".

Євроскептики були переконані в тім, що правляча лейбористська партія "прогинається перед євроінтеграційниками, перед людьми, які прагнуть заснувати повномасштабний політичний союз в Європі...", просуваючись до європейської інтеграції в надії на те, що ніхто цього просування не помітить" [7]. За таких обставин розпочалось зростання рядів євроскептиків, особливо помітно у ході європейського конституційного процесу.

Свою особливу позицію Велика Британія вкотре підкреслила, виступивши проти єдиної зовнішньої політики та політики в сфері безпеки, проводячи розрізнення між загальною політикою, яку вона підтримувала, і єдиною. Справді, розкол по іракському питанню наглядно продемонстрував, що єдина зовнішня політика ЄС залишається справою майбутнього. Підтримавши інтервенцію США в Ірак, Велика Британія підкреслила значимість "особливих відносин", незважаючи при цьому на несприятливу позицію таких дій з боку Європи.

У процесі роботи над проектом Конституції, Лондону вдалося уникнути ізоляції. По деяким питанням Британія блокувалась з Іспанією, Італією, Німеччиною, Францією. Прагнення Парижу "покарати" Лондон за війну в Іраку вилилось в його пропозицію про місце постійного члена РБ ООН для ЄС. Це примусило британську сторону бути більш говіркою в інших питаннях. У ряді випадків Великій Британії вдалося переманити на свою сторону учасників з числа кандидатів в члени ЄС. Таким чином, виправдовувались плани пригальмувати процеси поглиблення інтеграції з допомогою розширення Союзу. Як підкреслював британський представник в конвенті Пітер Хейн, "розширення допоможе нам побудувати Європу, яку ми хочемо, а не наддержаву" [13]. Навколо Великої Британії почала складатись група країн, яка віддавала переваги трансатлантичним зв'язкам: Чехія, Угорщина, Польща, Кіпр, Мальта, Словенія, Словачка, Прибалтійські держави. У результаті Лондон почав відігравати роль центрального гравця на найваж-

лівіших переговорах ЄС, застосовувавши практику блокування з різними партнерами. Разом з тим, зіткнувшись з об'єднаним фронтом Парижу та Берліну, йому прийшлося піти на поступки, у тому числі й погодитись на розширення сфери прийняття рішень більшістю голосів. Кінцевий, узгоджений країнами-членами проект Євроконституції виявився цілком прийнятним для Лондона.

У 2004 р. під час виборчої кампанії в Європарламент були сформульовані позиції керівних партій з питання європейського будівництва. Червоною ниткою у відповідному розділі маніфесту Консервативної партії, що мав заголовок "Британія понад усе", проходила думка про те, що Британія – частина Європи, але не управляється з Європи. Звинувачуючи Т. Блера у нехтуванні британськими національними інтересами, консерватори виступали за різношвидкісну інтеграцію. Консерватори вимагали проведення референдуму по Євроконституції ще до її обговорення в британському парламенті.

У маніфесті Лейбористської партії "Британія працює. Європейські вибори 2004" підкреслювалось, що "керівна роль (Великої Британії) в Європі відповідає життєво необхідним національним інтересам". Ізоляція чи вихід із ЄС були б глибокими для вирішення актуальних питань країни, включаючи тероризм, організовану злочинність, незаконну імміграцію тощо. "Знаходячись в серці Європи – говорилось в маніфесті, – Лейбористська партія сприяє руху Євросоюзу в правильному напрямку". Лейбористи додали собі до своїх заслуг "історичне розширення" ЄС, яке "приведе до розквіту торгівлі і сторонню у Великій Британії нових робочих місць", а також приєднання до Соціальної хартії, що дозволило мільйонам британським робітникам отримати трьохтижневий, а з 1999 р. чотирьохтижневий оплачуваний відпуск, гарантування їм інших соціальних прав [12, с. 28]. Членство в ЄС, на їх думку, сприяє підвищенню ролі Великої Британії у відносинах із США, Китаєм і Росією, забезпечує їй кращі умови на переговорах в рамках СОТ. Ідея про необхідність обирання між трансатлантичними зв'язками і ЄС була названа фальшивою і небезпечною. Було підтверджено значення НАТО для безпеки країни, але в той же час зазначена необхідність створення "європейської оборонної ідентичності" [16].

Для того, щоб позбавити консерваторів на парламентських виборах їх головного козира – обіцянки провести референдум по Євроконституції, Т. Блер у квітні 2004 р. неочікувано погодився з цією ідеєю. Враховуючи значну перевагу євроскептиків над євроентузіастами, ставки для Т. Блера були надзвичайно високими: провал референдуму означав б кінець його політичної кар'єри [4, с.275].

Завдання поєднання "особливих відносин" із Сполученими Штатами з активним членством у ЄС було підтверджено в опублікованій в березні 2003 р. Білій книзі Форін-офіс "Британські міжнародні пріоритети – стратегія МЗС"[21]. У ній було заявлено, що Британія стане "мостом" між США та Європою. Акцентувалась увага на тому, що відносини ЄС з Америкою мають "першочергову роль" для країни. У маніфесті Лейбористської партії в квітні 2005 р. заявлялось, що Велика Британія в якості лідера Європи має наміри сприяти її реформуванню у відповідності з своїми інтересами.

Після негативних результатів голосування по Євроконституції у Франції та Нідерландах весною 2005 р. британське керівництво одержало можливість уникнути неминучої поразки на аналогічному референдумі, який був запланований на весну 2006 р. скориставшись ситуацією, глава Форін-офіс Джек Стро оголосив про замороження планів про проведення плебісциту.

Виступаючи в Європарламенті 23 червня 2005 р. Т. Блер зазначив: "Є два можливі пояснення. Перше, що люди вивчали Конституцію і розійшлися в думках з його точними статтями. Я сумніваюся, що це було підставою більшості "ні". Інше пояснення є, що Конституція стала просто транспортним засобом, щоб люди зареєстрували ширшу і глибшу незадоволеність із станом речей в Європі. Я вважаю, що це є правильним аналізом. Якщо так, це не – криза політичних установ, це – криза політичного лідерства" [3].

У червні уряд Т. Блера запропонував британському парламенту Білу книгу "Перспективи в Євросоюзі 2005 р.", в якій була накреслена лінія головної в ЄС Великої Британії. Незважаючи на переважаючу в ЄС позицію про необхідність зробити паузу в процесі розширення, Лондон наполягав і далі на прийнятті в ЄС Хорватії та Туреччини.

Євроскептики вимагали, щоб ніякі реформи не поставили під загрозу британську незалежну зовнішню політику. Британські консерватори говорили, що передача більших повноважень в ЄС має бути схвалена британцями і, що вони мають право на референдум [14].

Виступаючи на своєму останньому засіданні кабінету, прем'єр-міністр Т. Блер, покидаючи свою посаду 27 червня 2007 р., попередив, що Британія покине переговори по Євроконституції на саміті, якщо британські інтереси не будуть враховані. Т. Блер дав чітко зрозуміти, що Лондон виступить проти будь-якої угоди по Євроконституції, якщо вона не буде відповідати вимогам Великої Британії. Вони включають збереження контролю британського уряду над зовнішньою політикою, обороною і соціальним забезпеченням.

Останні два місяці перебування Т. Блера на посаді прем'єр-міністра були позначені значною міжнародною активністю. У тому числі Т. Блер зміг відстояти інтереси Сполученого Королівства у новому базовому договорі щодо ЄС, який мав замінити Євроконституцію. Завдяки цьому на Велику Британію не розповсюджувалась обов'язковість виконання Хартії фундаментальних прав людини та у ЄС, замість посади союзного міністра закордонних справ була введена посада Верховного представника ЄС у справах зовнішньої політики. Крім того, Велика Британія також зберегла за собою верховенство у питаннях імміграції, візової політики і надання притулку.

24 червня 2007 р. Т. Блер передав свої повноваження у якості лідера Лейбористської партії міністру фінансів Великої Британії Г. Брауну, який став послідовником Т. Блера і в європейській політиці.

Усвідомлюючи неминучість процесу подальшої європейської інтеграції, Т. Блер запропонував якісно нове британське бачення континентальних перетворень, де Велика Британія матиме належну роль і належне місце. Проте євроінтеграційна політика Т. Блера викликала масу незадоволень зі сторони консерваторів, які не схвалювали Євроконституції та подальшого посилення європейських інституцій.

Т. Блер виявився поміркованим і досить передбачуваним політиком, отримавши репутацію найбільш проєвропейського в історії ЄС прем'єр-міністра Великої Британії. Т. Блер завжди активно виступав за глибшу інтеграцію своєї країни в Європу, хоча Велика Британія й надалі посідала особливу позицію щодо ряду питань.

Прем'єр наголошував на тому, що активна роль в ЄС укріпить "особливі відносини" з Сполученими Штатами і навпаки, укріплення відносин з ними буде сприяти посиленню британських позицій в Європі. Проте, варто зауважити, що уряд Т. Блера, проводячи європейську політику завжди зважав на американські інте-

реси. Велика Британія визнавала керівну роль НАТО для безпеки Європи.

Велика Британія, незважаючи на критику з боку Європи інтервенції США до Іраку, все ж таки мала особисту позицію. Країна підтримала несанкціоноване вторгнення США, вкотре наголосивши на значенні традиційних "особливих відносинах" обох країн.

Велика Британія і надалі дотримувалась особливої позиції щодо євровалюти, візової політики і в той же час виступала проти посилення ЄС як наддержави, що було не вигідним для США. Лейбористи наголошували на тому, що Велика Британія є "мостом" між США та Європою і, що відносини Євросоюзу з Америкою мають "першочергову роль" для країни. Свою ж роль Велика Британія вбачала у якості лідера Європи.

1. Бурнашов І. Ставлення Великої Британії до єдиної європейської валюти та вибори до Європарламенту // Дослідження світової політики. Збірник наукових праць. – Вип. 16. – К., 2001. – С. 11-21. 2. Великобританія: епоха реформ / Под ред. А. А. Громыко. – М., 2007. – 536 с. 3. Виступ прем'єр-міністра Великої Британії Т. Блера в Європейському Парламенті 23 червня 2005 р. – Євроатлантична Україна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ea-ua.info/main.php?news_id=113&news_show_type=1&parts_id=5 4. Громыко А. А. Модернізація парламентської системи Великобританії / Под ред. А. А. Громыко – М., 2007. – 358 с. 5. Декларация глав государств или правительств государств-членов Европейского Союза о ратификации договора, устанавливающего Конституцию для Европы. 16 – 17 июня 2005. – [Електронний ресурс]. – Московская Государственная Юридическая Академия. – Режим доступу: http://eulaw.edu.ru/documents/legislation/dekl_zaiav/konst_ec_decl.htm 6. Крушинський В. Ю. Великобританія і Договір Ніцци в контексті розширення Європейського Союзу // Наукові записки. Збірник. – Вип. 21. – С. 168-176. 7. Лондон підтримує конституцію Європи. – 27 августа 2002. – [Електронний ресурс]. – Би-би-си – Русская служба. – Режим доступу: http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/uk/newsid_2218000/2218927.stm 8. Неприцький О. А. Велика Британія та європейська інтеграція (90-ті рр. XX ст.). – Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. іст. наук.

– Харків, 2005. – 20 с. 9. Перегудов С. П. Тони Блэр / РАН ИНИОН. Центр науч.-информ. исслед. глобальных пробл. Отдел Запад. Европы и Америки, Орлов Б. С. (отв. ред.). – М., 2000. – 56 с. 10. Пик С. М. США – Велика Британія: "особливі відносини" / За ред. С. М. Пик – К., 2006. – 283 с. 11. Толстов С. В., Яковенко Н. Л. Позиція Великобританії щодо європейської і трансатлантичної інтеграції // Дослідження світової політики: 36. Праць вчених. – Вип. 3. – К., 1998. – С. 25-33. 12. Яковенко Н. Л. Про євроскептицизм Тетчер та єврооптимізм Блера // Дослідження світової політики. – Вип. 22. – С. 24-30. 13. Andrew Grice. Hain urges British public to 'wake up' to EU expansion. – 2002, April. – The Independent. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/hain-urges-british-public-to-wake-up-to-eu-expansion-657867.html> 14. Ben Russell. Blair says referendum not needed on EU constitution. – 16 June 2007. – The Independent. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/blair-says-referendum-not-needed-on-eu-constitution-453381.html> 15. Blair Tony. Britain's future is inextricably linked with Europe. Speech to the opening the European Research Institute. – 23 November. – The official site of the Prime Minister's Office. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prime-minister.gov.uk> 16. Britain Is Working. European Elections 2004. – Р. 2-23. – The Labour Party. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.labour.org.uk> 17. "British Presidency of the EU, Jan-Jun 1998". Speech by the Foreign Secretary, Robin Cook, to the Royal Institute of International Affairs, Chatham House, London. – 25 June 1998. – British Foreign & Commonwealth Office. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.presid.fco.gov.uk/news/1998/jun/25/chatham.txt> 18. Joint Declaration on European Defense. British-French Summit, Saint Malo, 3-4 December 1998. – European navigator. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ena.lu/francobritish_st_malo_declaration_december_1998-020707346.html 19. Speech to conference by RT HON Tony Blair MP, Leader of the Labour party. 4 October 1994. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.australianpolitics.com/uk/labour/941004blair-new-labour-speech.shtml> 20. Tony Blair to the Associated Press Luncheon. – 15 December 1998. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fco.gov.uk> 21. UK International Priorities: A Strategy for the FCO. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fco.gov.uk> 22. UK Membership of the Single Currency: An Assessment of the Five Economic Test. – HM Treasury. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.treasury.gov.uk/pub/html/docs/emumem/single.pdf>

Надійшла до редколегії 30.03.11

О. Чеберяко, канд. екон. наук, доц.

ДІЯЛЬНІСТЬ БЮДЖЕТНОЇ КОМІСІЇ ПРИ ВУЦВК (1922–1929 рр.)

Висвітлюється історія становлення та функціонування бюджетної комісії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету 1922–1929 рр.

The history of development and functioning of All-Ukrainian Central Executive Committee budget commission activities in 1921–1929 is studied.

Інституційно-адміністративний статус Української Соціалістичної Радянської Республіки був виписаний низкою міжнародних та міжреспубліканських договорів, а також конституційними нормами унітарної держави – СРСР. До середини 1980-х рр., тобто до горбачовської "перебудови", в історіографії домінувала сталінська концепція так званого об'єднаного руху, викладена генсеком 18 листопада 1922 р. кореспонденту газети "Правда" [1, 432 с.]. Формально республіки залишалися суверенними, але історики не досліджували їх реальний суверенітет в галузі соціально-економічних та політичних відносин, хоча у 1928 р. М.С.Волобуєв намагався показати реальне становище української промисловості у складі СРСР та обмежені бюджетні права УСРР [2, с. 42-63]. Радянська Росія на час укладання союзного договору уже була федерацією, тому її зносили з іншими республіками мали міжнародно-правовий характер [1, с. 196], відтак і подальша доля розглядалася політичним керівництвом двояко: або національні республіки та автономні області РСФРР "підтягнути" до статусу України, або ж останню "опустити" до рівня автономної [3, с.64-81]. Більшовицька модель унітарної держави взяла гору над "сепаратизмом" республік, тому з'явилися об'єднані наркомати з інститутом уповноважених при уряді УСРР, які фактично обмежували

його діяльність, не говорячи про політичну залежність партійних структур.

Розпад СРСР, якщо оцінювати його вплив на фактологічні та концептуальні напрямки історичної науки, згорнув пріоритетну для радянської історіографії проблематику "об'єднаного руху республік" на шляху творення союзної держави. Українські історики розглядають лєнінську та сталінську моделі її формування, виокремлюють принципову позицію українського уряду, окремих його керівників [4], а російські наполегливо і послідовно обґрунтовують парадигму "єдиновладдя" [5, 48 с.] та "вітчизняної державності" [6, 23 с.]. Сучасні дослідження окремих російських істориків свідчать про те, що "автономістське" становище суб'єктів РСФРР не влаштовувало їх, позаяк їхні бюджети мали переважно дотаційну складову, тобто упосліджене фінансове наповнення, що спонукало у 1926 р. дискусію в ЦВК СРСР про надання окремим з них статусу союзних [7, 832 с.]. Отже, права, повноваження та реальне економічне становище республік, тобто їх функціональні ознаки державності – є базовими для конкретного науково-історичного дослідження. Неупереджене ставлення до їх вивчення, особливо з використанням структурно-системного підходу, розкриває політичну залежність УСРР від союзних партійно-радянських органів влади, ігнорування ними конституційних прав республіки.